

Een archeologische opgraving op de Westrhenense Hofstad, 't Goy, gemeente Houten (U.)

S.J. Tuinstra

Met bijdragen van H. Halici, J. Schoneveld & A. Ufkes

ARC-Publicaties 95

Groningen

2004

DE NOORT

ZEE

GALLIÆ

PARS

Paris

Reims

© Metz

Colofon

ARC-Publicaties 95

Een archeologische opgraving op de
Westrhenense Hofstad, 't Goy, gemeente
Houten (U.)

Tekst

S.J. Tuinstra, met bijdragen van H. Halıcı,
J. Schoneveld & A. Ufkes

Digitale beeldverwerking

B. Schomaker

Tekstredactie

A. Ufkes & K.L.B. Bosma

Eindredactie

J. Schoneveld

Omslag

Leo Belgicus, Jan van Doeticum 1598

Groningen, 2004

De volledige lijst met ARC-Publicaties is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1	Inleiding	3
	<i>S.J. Tuinstra</i>	
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	3
1.2	Ligging van het onderzoeksgebied	3
1.3	Onderzoeksgeschiedenis	4
1.4	Objectgegevens	6
1.5	Doel van het onderzoek	6
1.6	Werkwijze	6
2	Resultaten	9
	<i>S.J. Tuinstra</i>	
2.1	Vlak 1	9
2.2	Vlak 2	9
2.3	Profiel	11
3	Aardewerk	13
	<i>A. Ufkes</i>	
3.1	Inleiding	13
3.2	Werkwijze	13
3.3	Resultaten	14
3.4	Conclusie	17
4	Bouwmateriaal en glas	19
	<i>J. Schoneveld</i>	
4.1	Inleiding	19
4.2	Bouwmateriaal	19
4.3	Glas	20
4.4	Conclusie	20
5	Faunaresten	21
	<i>H. Halici</i>	
5.1	Inleiding	21
5.2	Werkwijze	21
5.3	Resultaten	21
5.4	Conclusie	21
6	Conclusies	23
	<i>S.J. Tuinstra</i>	

Literatuur	25
Bijlagen	26

1 Inleiding

S.J. Tuinstra

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Op 5 en 6 juni 2003 heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een definitief archeologisch onderzoek (DO) uitgevoerd op de Westrhenense Hofstad, Tuurdijk 18 te 't Goy, gemeente Houten. Het onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van de nieuwbouw van een fruitschuur ter plaatse. Hiervoor is een uit 1959 daterende schuur afgebroken. Op de plek van de nu afgebroken schuur is in 1959 archeologisch onderzoek verricht door J.E. Bogaers (Bogaers 1959). Hierbij kwamen Romeinse en middeleeuwse sporen en structuren aan het licht. Het terrein is door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) tot archeologisch monument verklaard, CMA nr. 39A-18. Deze status van het gebied maakte dat de nieuwbouw voorafgegaan moest worden door een archeologisch onderzoek. Een programma van eisen (PVE) is hiertoe opgesteld door de ROB¹. Het archeologische onderzoek is uitgevoerd op kosten van de huidige eigenaar van het terrein, dhr. Van Spithoven. Om de kosten in de hand te houden is het plan voor de nieuw te bouwen schuur dusdanig herzien dat de hierbij toch onvermijdelijke verstoring van het monument tot een minimum zou worden beperkt. Desalniettemin bleef het noodzakelijk om een nieuwe funderingssleuf van 21 bij 1 m aan te leggen, circa 1 m diep. Deze geplande sleuf werd door ARC bv onderzocht.

Het onderzoek werd uitgevoerd door drs. S.J. Tuinstra (projectleider), drs. M. Blom (veldtechnicus), dhr. A. Draaisma van het Frysk Archelogisch wurkverband (metaaldetectie) en dhr. R. Pleiter van Archeoflex (grondwerker). De kraan werd geleverd door de Firma Wieman. Nadat de vondsten zijn gewassen en per vondstcategorie gesplitst, is het materiaal aan de verschillende specialisten ter beschikking gesteld. Het aardewerk is bestudeerd door mw. drs. A. Ufkes, het faunamateriaal door mw. drs. H. Halıcı, bouw materiaal en glas door drs. J. Schoneveld.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein ligt ten noordoosten van 't Goy, in het zuiden grenzend aan de Tuurdijk. Het terrein is onderdeel van een fruitkwekerij, de Westrhenese Hofstad (Tuurdijk nr. 18). Het terrein ligt op de Houtense stroomrug die duidelijk

---

¹Programma van Eisen Houten Westrhenense hofstad, opgesteld 20-05-2003, PvE nr 16, opsteller J. van Doesburg.

boven het omringende landschap uitsteekt (Berendsen & Stouthamer 2001). Op het terrein bevindt zich een boomgaard en een boerderij met schuren. De te onderzoeken sleuf bevindt zich ten westen van de (afgebroken) fruitschuur. (afb. 1.1 en afb. 1.2).

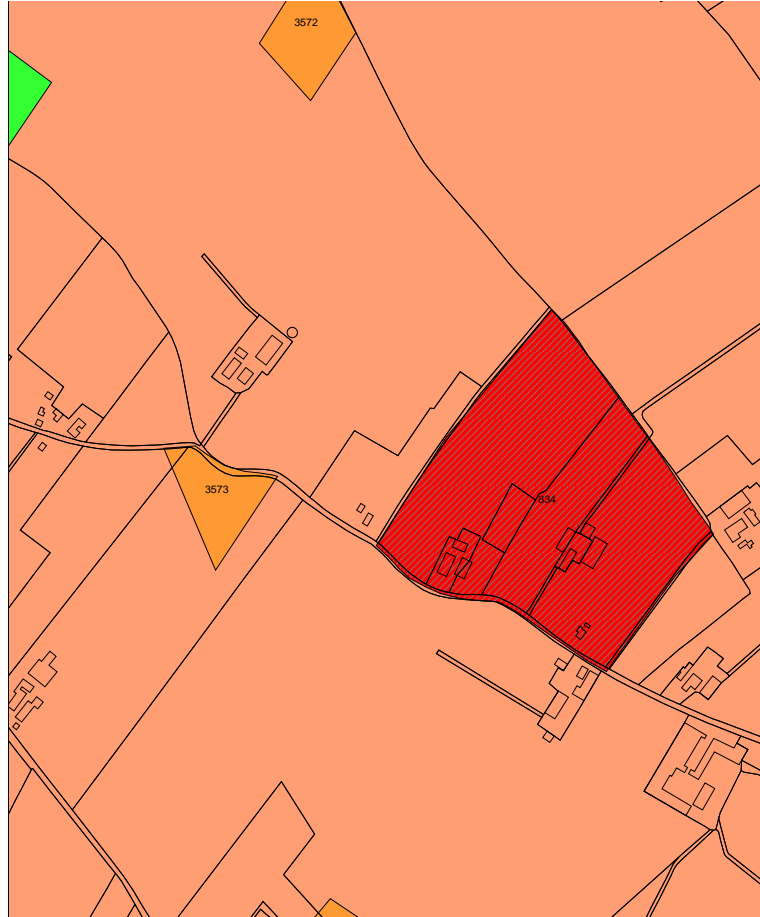
1.3 Onderzoeksgeschiedenis

In 1959 heeft een onderzoek plaatsgevonden door de ROB onder leiding van Dr. J.E. Bogaers (Bogaers 1959). Dit onderzoek vond plaats op de plek van de toen nieuw te bouwen en nu weer afgebroken fruitschuur. De gevonden sporen bestonden uit paalgaten, stenen fundamenteën en een vroegmiddeleeuwse waterput. Het vondstmateriaal omvatte veel inheems-Romeins aardewerk, import aardewerk, restanten van een muurschildering, tufsteen en dakpannen. Waarschijnlijk heeft hier in het begin van de Romeinse Tijd een houtbouw gestaan, die rond de 3e eeuw n. Chr. is vervangen door een stenen constructie. Deze constructie was aan de zuidwestzijde voorzien van een circa 2,90 m breed terras. De gevonden waterput bestond uit een eikenhouten ton, die gedateerd kon worden in de 9e tot 10e eeuw n. Chr.

Helaas is de opgraving nooit volledig gepubliceerd, zodat de precieze omvang en locatie van de gevonden structuren niet duidelijk is. Wel is bekend dat de opgraving alleen op de plek van de toenmalig nieuw te bouwen fruitschuur heeft plaatsgevonden. Deze fruitschuur had een grondoppervlak van 10×20 m, wat betekent dat het opgravingsvlak en de waargenomen sporen maximaal deze omvang kunnen hebben gehad. Het vondstmateriaal is evenmin gepubliceerd, maar is wel bewaard. Doordat met bemiddeling van het de ROB het uitlenen van het materiaal aan ARC bv mogelijk werd gemaakt, kan het in dit rapport in het kort worden meegenomen zodat een completer beeld van de onderzochte vindplaats ontstaat.

De in 1959 gevonden villa vertegenwoordigt echter niet het enige (vermoede) villacomplex in de omgeving. In het centrum van Houten is aan de Burgemeester Wallerweg het hoofgebouw van een Romeinse villa gevonden. Aan de oostzijde van Houten wordt eveneens een villa vermoed in het terrein Molenzoom (Van Dokum & Hessing 1994). Rondom deze villae bevonden zich nog diverse inheems-Romeinse complexen, ondermeer op de terreinen Wulven, Doornkade en terrein 8a (Vos 2000). De onderlinge relatie van deze complexen is niet duidelijk, maar vermoed wordt dat deze villae betrokken waren bij de bevoorrading van het Romeinse leger aan de Rijnlimes. Het kamp Fectio is slechts een paar kilometer verwijderd van de diverse sites (Vos & Van der Velde 2001).

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 100 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1.1 De ligging van het onderzoeksgebied. Bron: Archis II.

1.4 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/041
AMK-CMA code	39A-18
Provincie	Utrecht
Gemeente	Houten
Plaats	't Goy
Toponiem	Westrhenense Hofstad
Kaartblad	39A
Coördinaten	144.600 – 445.900
Periode	Romeinse Tijd – Vroege Middeleeuwen
Type object	Villacomplex
Type bodem	Zand
Geomorfologie	Stroomrug

1.5 Doel van het onderzoek

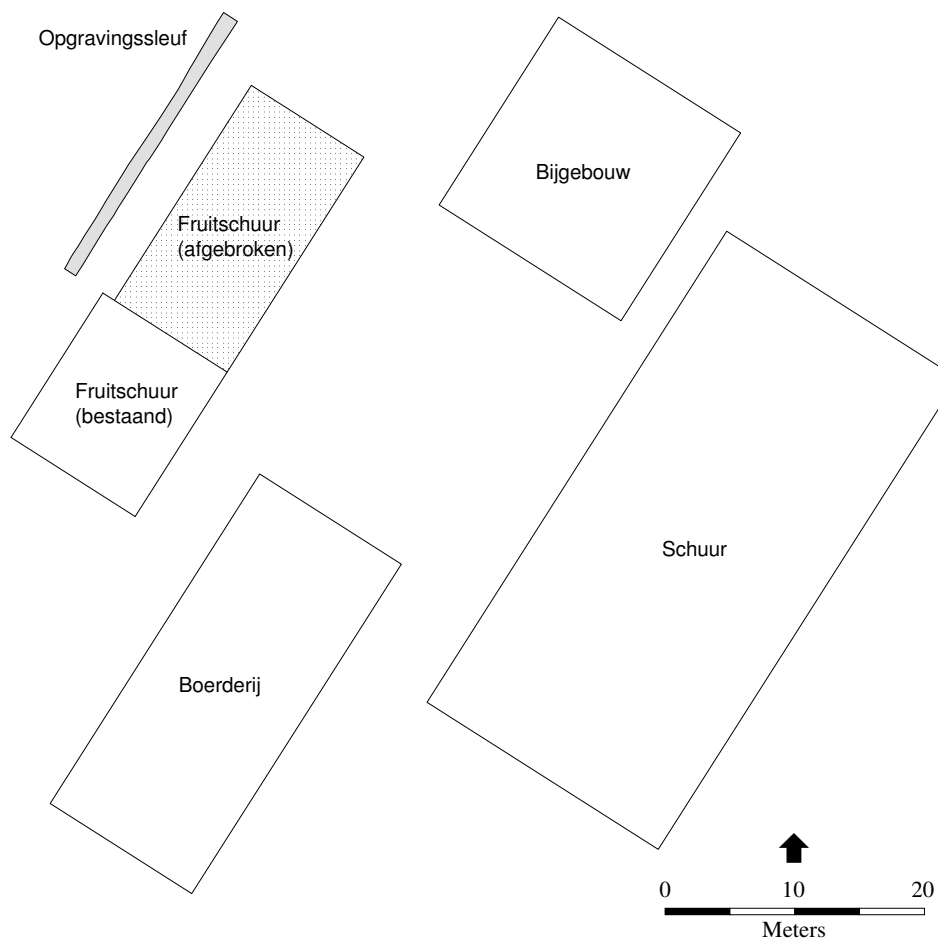
Het hoofddoel van het onderzoek is het veiligstellen van de bedreigde archeologische waarden. Daar de voorgenomen ingreep beperkt van omvang zou zijn heeft het onderzoek een beperkte vraagstelling. Conform het door de ROB opgestelde Programma van Eisen (PvE) moet het onderzoek inzicht geven in de volgende vragen:

- Wat is de conserveringstoestand van de vindplaats (grondsporen en vondsten van (an)organisch materiaal)?
- Zijn er aanwijzingen dat de door Bogaers gevonden steenbouw zich uitstrekt tot dit deel van het terrein, en zo ja, kan er een uitspraak worden gedaan over de datering van dit gebouw?
- Heeft er in de periode voorafgaande aan de steenbouw en in de periode daarna bewoning op het terrein plaatsgevonden, en zo ja valt er iets te zeggen over de aard en datering van deze bewoningsfasen: (dis)continuïteit? stratigrafie?

1.6 Werkwijze

De werkput werd machinaal uitgegraven met een 1 meter brede graafbak in twee vlakken. Tijdens het graven met de machine zijn de vondsten per segment van 5 meter verzameld. De vlakken werden waar nodig handmatig geschaafd. Op het vlak werden vondsten per spoor verzameld, waarbij gebruik werd gemaakt van een metaaldetector. De hoogtes van de vlakken en grondsporen werden bepaald ten opzichte van het NAP. Alle vlakken zijn gedocumenteerd en getekend op schaal 1:50. Het westprofiel werd geheel geschaafd, gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Bij de digitale gegevensverwerking werd gebruik gemaakt van Dig-it. De vlak- en profieltekeningen zijn gedigitaliseerd met behulp van Mapinfo.

De plek voor de nieuw aan te leggen fundering was al door de aannemer uitgezet, waardoor het ontgravingswerk direct kon beginnen (afb. 1.2). Als eerste stap werd de bouwvoor gestript, waarna de put schavend met de machine werd verdiept tot op het eerste vlak. Dit vlak bevond zich in de bewoningslaag op circa 3,56

Afbeelding 1.2 De werkput ten opzichte van de bestaande bebouwing (kaart B. Schomaker).

m +NAP. Na afwerken van het eerste vlak werd wederom met de machine schavend verdiept totdat de onderliggende zandlaag werd bereikt, vlak 2. Alle hierin aanwezige sporen zijn vervolgens gecoupeerd en waar nodig bemonsterd. Na het afwerken van vlak 2 is de put niet weer dichtgestort, zodat de aannemer hierin het fundament kon plaatsen.

2 Resultaten

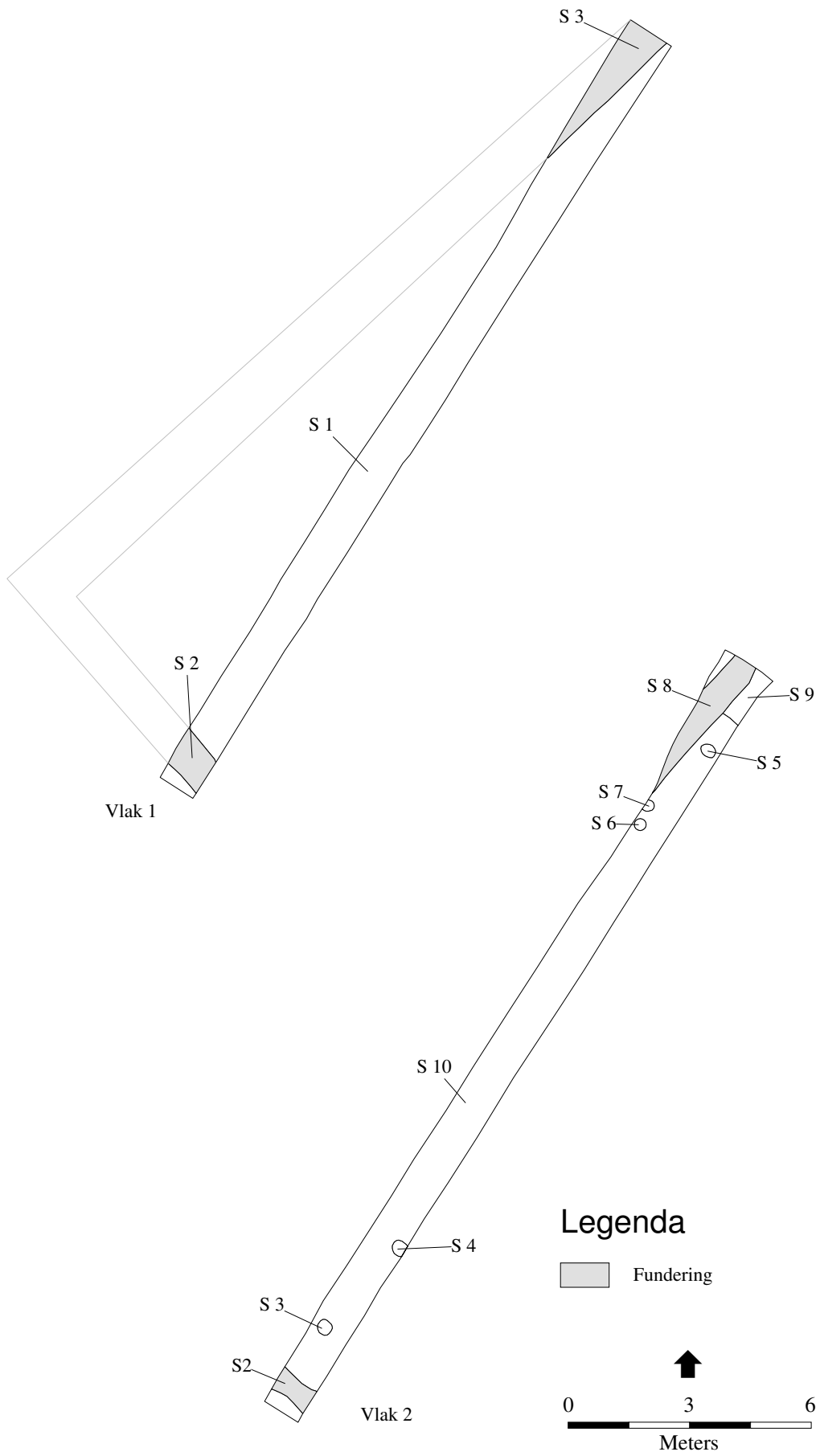
S.J. Tuinstra

2.1 Vlak 1

De eerste vondst uit de sleuf bestond uit het bijna volledige skelet van een biggetje en bevond zich nog net in de bouwvoor. Waarschijnlijk ging het hier om een recente begraafing, maar het skelet is desalniettemin geborgen. Direct onder de bouwvoor begon de vuilgrijze vondstenlaag. Hierin is vlak 1 aangelegd, op een gemiddelde diepte van 3,56 m +NAP (afb. 2.1, vlak 1). Toen de bouwvoor was verwijderd was vrijwel direct in het zuidelijke begin van de sleuf een spoor zichtbaar (spoor 2). Bij het op diepte brengen van vlak een bleek al snel dat het hier om een stenen fundament ging. Het fundament liep dwars door de sleuf. Dit fundament bleek te zijn gemetseld van onregelmatige blokken *grauacke*, een breuk-natuursteen afkomstig uit Duitsland, en was ongeveer 80 cm breed. Aan het noordelijke einde van de sleuf in vlak 1 kwam vervolgens nog een fundamentspoor tevoorschijn (spoor 3). Dit bevond zich in de noordwesthoek van de sleuf en stond vrijwel loodrecht op het voorgaande fundament. de constructiewijze was gelijk aan het eerder gevonden fundament. Direct tegen dit fundament aan werd aardewerk gevonden, een scherf Romeins importaardewerk. Het tussenliggende gedeelte van het vlak leverde verder geen sporen op, maar wel werd het nodige vondstmateriaal aangetroffen. Dit is per segment van 5 meter verzameld. Het meeste vondstmateriaal bestond uit aardewerk, maar ook bouwmetaal en glas is aangetroffen (zie hoofdstuk 4). Het meeste aardewerk was van inheems-Romeinse oorsprong, maar het vondstmateriaal omvatte ook importaardewerk (zie hoofdstuk 3).

2.2 Vlak 2

Na zorgvuldige documentatie is vervolgens vlak 2 aangelegd, op gemiddeld 3,25 m +NAP (afb. 2.1, vlak 2). Dit vlak is direct onder de vuilgrijze vondstlaag aangelegd. De eerder gevonden fundamente liepen tot in dit vlak door (sporen 2 en 8). Van het zuidelijke fundament was hierbij de onderkant bereikt, het noordelijke fundament ging nog dieper. In het vlak waren vijf ronde sporen zichtbaar, waarvan na couperen bleek dat het hier ging om paalgaten (sporen 4 t/m 7). Hiervan bevatte spoor 4 aardewerk, waarschijnlijk uit de Late IJzertijd. Naast het noordelijke fundament was een grote donkerbruine vlek zichtbaar (spoor 9). Deze is samen met het fundament gecoupeerd. Hierbij bleek dat zowel het fundament als spoor

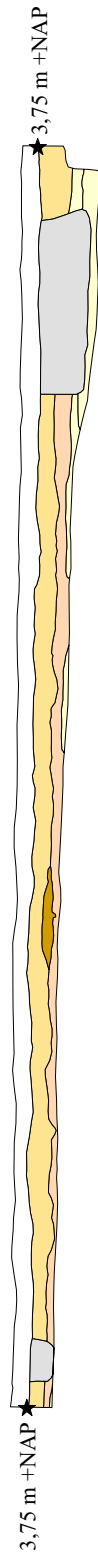
Afbeelding 2.1 Overzicht van alle grondsporen (tekening B. Schomaker).

9 nog tot 40 cm onder het vlak doorliepen. Een dun restantje van spoor 9 leek onder het fundament door te lopen. Waarschijnlijk gaat het hier om een afvalkuil voorafgaande aan de bouw van het fundament. Het spoor bevatte aardewerk en houtskool. Het aardewerk uit dit spoor dateert uit de Late IJzertijd, of mogelijk nog in de Vroeg-Romeinse Tijd. Dit spoor is bemonsterd. Ook het vlak zelf leverde vondstmateriaal, dat weer per segment van 5 m is verzameld. Het meeste aardewerk uit het vlak net onder de vuilgrijze vondstlaag bleek uit de Late IJzertijd te stammen. Een paar stukken waren inheems-Romeins.

Door de oriëntatie van de beide gevonden fundamenten werd vermoed dat net ten westen van de werkput deze fundamenten in een hoek bij elkaar kwamen. Dit is getest door middel van boringen met een guts. De grond bleek dusdanig stenig dat niet overal verder kon worden geboord dan de diepte van de bouwvoor. Hierbij kon consequent niet dieper worden geboord op het veronderstelde verloop van de fundamenten, terwijl daarbuiten de helft van de boringen wel dieper gezet konden worden. Dat de fundamenten hier nog in de grond zitten en op elkaar aansluiten mag dan ook worden aangenomen. Op basis van deze waarnemingen zijn de minimale afmetingen van de structuur 21×6 m. Doordat niet bekend is waar de door Bogaers gevonden fundamenten precies lagen, is verder niet met zekerheid vast te stellen hoe groot het gebouw daadwerkelijk is geweest. Op basis van het feit dat de fundamenten van Bogaers binnen een put van 10×20 m hebben gelegen, waarbij deze put circa 2 meter van de huidige is gelegen, kan grofweg geschat worden dat de structuur een omvang van 18×21 m kan hebben gehad.

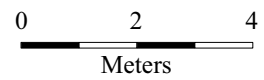
2.3 Profiel

In het westprofiel was de opbouw van de bodem uitstekend te zien (afb. 2.2). Deze opbouw wordt hier van onder naar boven beschreven. De onderste laag bestaat uit de schone, bruingele, zandondergrond. Onder het noordfundament is te zien dat deze zandondergrond een gelaagdheid kent. Het zand hier is iets groffer. Op de zandondergrond ligt een vieze zandige laag waarin IJzertijd aardewerk is gevonden. De overgang naar de volgende laag is vrij geleidelijk. Deze volgende laag bestaat uit vuilgrijs kleiig zand met veel vondstmateriaal. Dit materiaal is voornamelijk inheems-Romeins maar omvat ook importaardewerk. De beide fundamenten lopen door tot in de schone ondergrond. Het geheel wordt afgedekt door de bouwvoor.

Legenda

- Bouwvoor
- Fundering
- Laag met vondsten uit de Romeinse Tijd
- Vuilbruin laagje
- Laag met aardewerk uit de IJzertijd
- Zandondergrond
- ★ NAP-hoogte

Afbeelding 2.2 Het westprofiel (kaart B. Schomaker).

3 Aardewerk

A. Ufkes

3.1 Inleiding

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn 489 fragmenten aardewerk geborgen met een totaal gewicht van 8.546 gram. Dit aardewerk bestaat voornamelijk uit lokaal vervaardigde potten. Een klein deel is import-Romeins vaatwerk. Daarnaast zijn er twee artefacten van gebakken klei geborgen.

Tijdens eerder onderzoek op het terrein is eveneens een hoeveelheid aardewerk verzameld. Dit materiaal is destijds wel gedetermineerd maar niet volledig gepubliceerd. Daarom wordt dit bij het huidige onderzoek betrokken. De bevindingen worden in onderstaande paragrafen besproken.

3.2 Werkwijze

Nadat het aardewerk is gereinigd, is het per vondstnummer geteld en gewogen en ingevoerd in een database. Daarna is het aardewerk op specifieke kenmerken onderzocht en deze zijn eveneens in een database opgenomen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen handgevormd inheems en Romeins gedraaid aardewerk. Bij de bestudering zijn de volgende aspecten genoteerd: het minimum aantal potten per vondstnummer, aantallen randen en bodems, maakwijze en baksel, wandafwerking, of er sporen zijn van kookresten of (secundaire) verbranding en wat de datering van het aardewerk is (zie bijlage 1).

Het aardewerk dat bij het onderzoek uit 1959 is verzameld, is eveneens per vondstnummer beschreven (zie bijlage 2). Uit de verhouding tussen de randen, wanden en bodems is duidelijk dat dit vondstmateriaal selectief is verzameld. Er zijn hoofdzakelijk randen en bodems verzameld. Met uitzondering van een grote zak onversierde wandscherven van inheems handgevormd aardewerk die als losse vondsten zijn verzameld, komt er uit de opgraving opvallend weinig inheems aardewerk. De nadruk bij het verzamelen van vondstmateriaal heeft waarschijnlijk gelegen op het gedraaide Romeinse vaatwerk. Door de verschillende verzamelwijzes is het dus niet mogelijk om de beide complexen goed met elkaar te vergelijken.

3.3 Resultaten

3.3.1 Inheems handgevormd aardewerk

Technologische en morfologische aspecten

Het inheemse aardewerk is handgevormd, waarbij rolletjes klei (*coils*) aan elkaar zijn gekneet. De potten zijn overwegend in reducerende omstandigheden gebakken, waardoor het oppervlak donkergrijs is gekleurd. Ook oxiderend gebakken aardewerk komt voor, waarbij het oppervlak een roodbruine tint heeft. Sommige scherven vertonen zowel donkergrijze als roodbruine vlekken. Dit wijst erop dat de zuurstoftoevoer in de oven niet constant was.

Het oppervlak van de potten werd in veel gevallen speciaal afgewerkt door middel van het opruwen en besmijten of juist door het te polijsten. Bij verschillende scherven kon worden vastgesteld dat er een categorie potten is waarbij de bovenzijde is gepolijst en de onderzijde is besmeten. Ook geheel gepolijste potten komen voor, evenals potten waarbij het wandoppervlak niet is afgewerkt.

Het formaat van de potten kon niet worden vastgesteld. Op grond van de relatieve wanddikte en kromming is echter af te leiden dat de scherven vooral van middelgroot en groot vaatwerk afkomstig zijn. Met name de laag waaruit de vondstnr's. 3 en 4 afkomstig zijn, bevat fragmenten van grote (voorraad)potten met een besmeten wandoppervlak.

Vanwege het feit dat de individuele potten door zeer weinig scherven zijn gerepresenteerd, was het evemin mogelijk om complete profielen te kunnen reconstrueren. Toch kunnen er twee verschillende groepen worden onderscheiden. Enerzijds is er een categorie die wordt vertegenwoordigd door relatief lange, cilindrisch tot holle, gepolijste halzen met een ronde tot spitse rand, welke zijn gebroken op de overgang van de hals naar de schouder. Bij deze groep horen ook schouder-scherven die eveneens zijn gepolijst en een tamelijk sterk geprononceerde kromming hebben. Deze vormen kunnen, in combinatie met het baksel en de wandafwerking, worden geassocieerd met Ruinen-Wommels aardewerk. De tweede categorie wordt gevormd door potten waarvan de halsopening tussen engmondig en wijdmondig in ligt. In enkele gevallen zijn de potten halsloos, vaker is de hals tamelijk kort en is de stand iets naar buiten gebogen ofwel cilindrisch.

Versiering

Er zijn tien fragmenten waarop versiering is aangebracht. Vier verschillende randen zijn versierd met vingertopindrukken bovenop of aan de buitenkant van de rand. Eén van deze is afkomstig van een zeer grote pot (vnr. 5). Twee wandscherven zijn versierd met kamstreeklijnen en twee wandscherven zijn versierd met wijder gestelde groeflijnen. Eén klein wandfragmentje is versierd met een del. Het scherfje is te klein om te kunnen bepalen of dit een enkele del is of dat deze deel uitmaakt van een groepje (van meestal drie) dellen. Tot slot is er één buikfragment dat ofwel vlakdekkend, ofwel in een brede strook rondom de grootste buikomtrek is versierd met regelmatig geplaatste verticale vingertopindrukken.

Functie van het handgevormde aardewerk

Van tenminste twee scherven kan worden gesteld dat de potten waarvan ze afkomstig zijn, zijn gebruikt als kookpot. Op één van de wandfragmenten uit vnr. 4

zitten roetresten aan de buitenzijde. Op een buikbodemfragment uit vnr. 7 zit aan de binnenzijde aankoeksel, tegen de overgang van de buik naar de bodem. De hoeveelheid aankoeksel is voldoende voor een absolute AMS-datering.

Een buikbodemfragment uit vnr. 7 is gebroken op twee doorboringen die zich vlak boven de (vlakke?) bodem bevinden. Deze doorboringen zijn primair, dus vóór het bakken aangebracht. Deze scherf representeert daarom waarschijnlijk een zeef of een vergiet. Uit ditzelfde vondstnummer is een andere scherf afkomstig die eveneens is doorboord. Dit betreft echter een secundaire doorboring, en moet worden gezien als een reparatiegat. Dit type perforaties is dus weliswaar functioneel, maar geeft geen informatie over de functie van het aardewerk zelf.

Datering

Het oudste aardewerk wordt gedateerd in de Midden- tot Late IJzertijd. Het is de categorie die wordt gekenmerkt door scherven afkomstig van hoge, cilindrische tot concave halzen en wanden met een relatief sterk geprononceerde schouderknik (Waterbolk 1962). Het inheems-Romeinse handgevormde aardewerk is veelal geassocieerd met een kleine categorie gedraaid importaardewerk. Het aardewerk dat bij de fundering (spoor 3) is aangetroffen, kan in de Romeinse Tijd worden geplaatst. De kuil (spoor 9) bevat materiaal dat zowel uit de IJzertijd als uit de Romeinse Tijd zou kunnen stammen. De fragmenten bevatten te weinig kenmerken om een nauwkeurige datering te geven. In de vondstnummers 3, 4 en 5 is een zeer geringe hoeveelheid aardewerk uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Deze vondsten zijn alle gedaan in een laag in het eerste vlak en kunnen als toevallige ‘vervuiling’ worden beschouwd.

3.3.2 Gedraaid aardewerk

Het recente archeologische onderzoek heeft twaalf scherven van gedraaid Romeins aardewerk opgeleverd. Over het algemeen betreft het kleine fragmenten, waardoor reconstructie van potvorm en het bepalen van rand- en bodemdiameters niet mogelijk is. Het aardewerk is toe te schrijven aan klein tot middelgroot vaatwerk. Groot vaatwerk en dikwandig aardewerk is niet aangetroffen in dit vondstcomplex. Dit gedraaide aardewerk is gedetermineerd door mw. drs. M.C. Blom.

Uit vondstnr. 1 komt een randfragment van beschilderd aardewerk in Brunsting techniek a (Brunsting 1937). De witbakkende klei is voorzien van een roodbruine vernis. De scherf is waarschijnlijk afkomstig van een kleine beker, tot 9 cm hoog, Hofheim type 25 (Ritterling 1913). Dit type dateert vóór Claudius, dus tot in de tweede helft van de 1e eeuw n. Chr.

Vondstnr. 3 bevat een randfragment van vermoedelijk een kleine *dolium*. De randvorm is verticaal, de vorm is vergelijkbaar met Stuart type 147 (Stuart 1963, pp. 64–65). Het wandoppervlak is tamelijk glad en het baksel is bruinrood van kleur.

In vondstnr. 4 is onder andere een wandscherfje aangetroffen dat een beker van Belgische waar representeert, uitgevoerd in *terra nigra*. De buik is gedecoreerd met een radstempellijntje. De vorm is verwant aan Brunsting type 6 (Brunsting 1937, p. 118) en Hofheim type 114 (Ritterling 1913, p. 346). Met enige voorzichtigheid kan het worden gedateerd in het laatste kwart van de 1e eeuw of in het begin van de 2e eeuw n. Chr.

Vondstnr. 11 betreft één fragment van een vlakke bodem. Het baksel is geel-oranje en de wand is glad afgewerkt. Aan de binnenzijde is het voorzien van een steenrode vernis. Mogelijk betreft het *terra rubra*. Dit type aardewerk verdwijnt na 70 n. Chr.

Functie van het Romeinse gedraaide aardewerk

Hoewel de fragmenten over het algemeen te klein zijn om potvormen te kunnen reconstrueren, kan op basis van de kromming van de wand en de dikte van de scherven worden afgeleid dat het om betrekkelijk kleine vormen gaat. De potten die door deze scherven worden vertegenwoordigd, zullen waarschijnlijk gediend hebben als serviesgoed of om kleine hoeveelheden voorraad in op te kunnen slaan.

3.3.3 Aardewerk uit de opgraving van 1959

Tijdens het archeologisch onderzoek in 1959 zijn in totaal 364 scherven verzameld met een gezamenlijk gewicht van 15.655,4 gram (zie bijlage 2).¹ Zoals reeds is vermeld, is dit aardewerk selectief verzameld. Bovendien ontbreken opgravingsgegevens, zodat de context van het vondstmateriaal in veel gevallen niet meer te achterhalen is.

Van de 91 fragmenten (25%, 443,9 gram) die wel aan een bepaalde context zijn gerelateerd, zijn de meeste scherven geborgen tijdens de aanleg van het eerste en tweede vlak. Een locatie die wordt aangeduid als ‘binnen de bestaande fundering’ leverde alleen inheemse handgevormde wandscherven. Deze scherven lenen zich niet voor een reconstructie van potvorm of -type en kunnen evenmin nauwkeurig worden gedateerd. De enige andere structuur is een waterput, die op basis van het aangetroffen aardewerk gedateerd kan worden in de Vroege Middeleeuwen.

Van enkele fragmenten *terra sigillata* kan de vorm en het type worden bepaald. Eén van de twee bakjes van Dragendorff 27 heeft zelfs een compleet profiel. Het heeft een kenmerkende insnoering in de wand. *Dr. 27* komt vanaf de eerste decennia van de 1e eeuw algemeen voor en het verdwijnt in de tweede helft van de 2e eeuw (Stuart 1986). *Dr. 33* is aangetroffen tussen de losse vondsten, evenals *Dr. 37*. *Dr. 33* is een bakje met een rechte, schuin uitstaande wand. De begindatering ligt rond 40 n. Chr. en deze vorm wordt gedurende de gehele periode van productie – tot in de 4e eeuw – vervaardigd. *Dr. 37* is een versierde, half bolvormige kom, die vanaf 70–80 n. Chr. en eveneens tot in de 4e eeuw wordt geproduceerd.

In tegenstelling tot het gedraaide Romeinse aardewerk uit het recente archeologische onderzoek, komen uit de opgraving van 1959 wél aardewerkfragmenten die middelgroot tot groot vaatwerk representeren. Niet alleen zijn er fragmenten van grote dolia en wrijfschalen, maar ook enkele fragmenten van *terra nigra*-achtig aardewerk afkomstig van grote potten.

Het is opvallend dat van de 169 fragmenten inheems handgevormd aardewerk, er maar vier randscherven aanwezig zijn. Op grond van de magering, die veelal bestaat uit chamotte, kan dit materiaal in de Romeinse Tijd worden geplaatst. Er bevindt zich in deze categorie echter waarschijnlijk ook een kleine component IJzertijd-aardewerk. De afwezigheid van duidelijke kenmerken maakt dat deze groep niet nauwkeurig kan worden gedateerd.

---

¹ROB code 32N.

Een curieuze vondst die niet direct met de archeologische vindplaats te maken heeft, is een bloempot die waarschijnlijk uit de 19e eeuw stamt. De pot is zwart beschilderd en voorzien van florale motieven in oranje en groen. Op enkele scherven zijn letters te zien, waaruit de naam 'Alphen aan de Rijn' kan worden herleid. Mogelijk is de bloempot meegenomen vanwege de fleurige decoratie.

3.4 Conclusie

Uit de analyse van het aardewerk kan worden geconcludeerd dat de vindplaats gedurende langere tijd in gebruik is geweest. Het oudste materiaal dateert uit de Midden- of Late IJzertijd. Deze categorie zou geassocieerd kunnen worden met een houten voorloper van het stenen gebouw (zie paragraaf 2.2). Daarnaast is er een grote categorie van aardewerk dat uit de Romeinse Tijd stamt en dat bij de steenbouw past.

Helaas kan het vondstmateriaal uit de opgraving van 1959 niet worden vergeleken met het aardewerk uit de recente opgraving vanwege de reeds genoemde selectieve verzamelwijze. Er zijn desondanks enkele opvallende verschijnselen die genoemd moeten worden.

Ondanks het nauwgezet verzamelen van vondsten uit de recente opgraving, is er relatief weinig gedraaid Romeins aardewerk aangetroffen. Dit lijkt erop te wijzen dat deze locatie wellicht op enige afstand van het hoofdgebouw uit de Romeinse Tijd ligt. Het feit dat het gedraaide aardewerk uitsluitend van klein vaatwerk afkomstig is, kan liggen aan de geringe hoeveelheid ervan.

Het aardewerk dat in 1959 is verzameld, bestaat vrijwel uitsluitend uit materiaal uit de Romeinse Tijd. Het vermoeden bestaat dat onder de losse vondsten met de vondstnummers 1959/3-36 en 38 zich ook enkele scherven bevinden die uit de IJzertijd stammen. Deze zouden als opspit uit oudere lagen of sporen afkomstig kunnen zijn. Ten opzichte van de recente opgraving is de IJzertijdcomponent echter veel kleiner. Hiervoor zijn twee verklaringen te geven:

In de eerste plaats kan het verschil worden veroorzaakt door het feit dat er vooral gedraaid aardewerk lijkt te zijn verzameld, waardoor het eventuele IJzertijd-aardewerk niet is geborgen. De tweede verklaring kan liggen in een verschil in de activiteitengebieden, waarbij de opgraving van 2003 net in een deel van de vindplaats zit waar andere activiteiten plaatsvonden.

4 Bouwmateriaal en glas

J. Schoneveld

4.1 Inleiding

Onder het vondstmateriaal bevindt zich een hoeveelheid bouwmateriaal alsmede één glasscherf. Het bouwmateriaal betreft zowel materiaal van baksteen als mortel. In totaal werd 1.689,3 gram bouwmateriaal gevonden tijdens het veldwerk. Het natuurstenen fundament van *grauacke* is hierin niet betrokken, daar hiervan geen materiaal is geborgen. Het betreft uitsluitend materiaal dat in de Romeinse Tijd valt te dateren. Daarnaast is materiaal bekeken uit een opgraving van de ROB uit 1959. Dit betreft stukken mortel van een raaplaag met beschildering. Onder het materiaal van de ROB bevonden zich ook twee glasscherven. Het is allemaal materiaal uit de Romeinse Tijd.

4.2 Bouwmateriaal

Nadat het materiaal is gewassen en gedroogd, is het gewogen en is het aantal eenheden en gewicht per vondstnummer bepaald. Het materiaal is als één geheel bekeken. De vondsten uit 1959 zijn door de ROB aangeleverd.

4.2.1 Resultaten

Het bouwmateriaal bestaat voornamelijk uit baksteenpuin. Brokken van bakstenen en dakpannen zijn goed herkenbaar. De afgeronde opstaande randen van tegulae komen verschillende malen voor. Slechts één groter fragment van een tegula werd aangetroffen, evenals een stuk van de halfronde afdekkende pan, de *imbrix*. Eén tegulafragment vertoonde drie ondiepe gleufjes. Helaas werden er geen stempels aangetroffen. Een stukje kalkmortel was, naar moderne maatstaven, zeer grof gemagerd met grindjes. Het bouwmateriaal van de opgraving uit 1959 bestaat uit brokken kalk die een eenvoudige beschildering tonen. Deze is aangebracht op een 3 cm dikke raaplaag. Deze raaplaag heeft houvast gekregen, doordat een ruitjespatroon was ingekerfd op een eerste, op de muur aangebrachte laag. Op de achterzijde van verschillende brokstukken is dit patroon bewaard. De raaplaag is afgewerkt met een uiterst dun laagje witte stuc waarop de verf in *secco*-techniek is geschilderd. De schildering heeft bestaan uit een groot rood vlak, een paneel, met daaromheen een lichtgroene rand. Daar waar de lichtgroene rand het rode vlak

raakt, is het groen met een grof penseel over het rood geschilderd. De groene rand is 6 cm breed. Langs de rand, misschien tegen een hoek in de muur, is een smalle opstand in de raaplaag blijven staan.

4.3 Glas

De glasscherf is gewassen en gewogen. De vondsten uit 1959 zijn met behulp van de ROB geleverd.

4.3.1 Resultaten

Het betreft een kleine wandscherf van lichtgroen glas. Het gewicht is 1,4 gram. Eén van de twee scherven uit de opgraving van 1959 is afkomstig van een voorwerp van lichtblauw glas. De tweede scherf betreft de bodem van een beker, kruikje of lamp. De kleur is lichtgroen. De doorsnede van de bodem is 4,5 cm. De bodem vertoont een litteken van het hechtijzer van de glasblazer, het zogenaamde pontilmerk.

4.4 Conclusie

In het onderzoeksgebied heeft zich een vermoedelijk stenen gebouw bevonden. In elk geval is het bouwwerk afgedekt geweest met dakpannen, gezien de vondst van tegulaefragmenten en een deel van een imbrix. Het gebouw moet van redelijk belang zijn geweest, aangezien de muren versierd zijn geweest met muurschilderingen met een paneelvoorstelling. Ook de aanwezigheid van de glazen voorwerpen duiden erop dat de bewoners van het onderzoeksgebied in de Romeinse Tijd een behoorlijke luxe hebben gekend.

5 Faunaresten

H. Halıcı

5.1 Inleiding

In het onderstaande zal het onderzoek aan het dierlijk botmateriaal worden besproken dat tijdens de opgraving is verzameld. Het onderzoek heeft als doel inzicht te verkrijgen in de aard, kwaliteit en kwantiteit van het botmateriaal uit de vindplaats.

5.2 Werkwijze

Er zijn in totaal 344 fragmenten met een totaal gewicht van 3.108,1 gram geanalyseerd, waaronder een partieel skelet van een biggetje (N=237, G=435,4 gram). De conservering van het materiaal is goed. Hierdoor is de mate van determineerbaarheid groot. Het merendeel van het materiaal is op soort te determineren. De kleur van de faunaresten is geelbruin. Slechts op enkele fragmenten zijn oppervlakteverschijnselen waargenomen.

5.3 Resultaten

Het materiaal bestaat voornamelijk uit resten van rund, paard, schaap/geit, varken en kat. Binnen de op soort gedetermineerde zoogdierresten komen de resten van rund het meest voor. Uit de verdeling van de skeletelementen en de aanwezigheid van snij- en/of haksporen op het merendeel van de botten kan geconcludeerd worden dat het hier om zowel slacht- als keukenafval gaat. De leeftijds patronen geven aan dat deze dieren vooral voor hun vlees gehouden werden. Het merendeel van de dieren is geslacht op jonge leeftijd. Vleesvoorziening zal zeker het belangrijkste doel zijn geweest. Van het partieel skelet van het biggetje hebben alle aangetroffen fragmenten open epifyses en de fragmenten van bekken zijn niet gefuseerd. Dit wijst erop dat het dier jonger dan 10 maanden was.

5.4 Conclusie

Het geringe aantal resten en de weinige gegevens over de slachtleeftijden laten geen harde uitspraken toe over de exploitatiewijze van deze landbouwhuisdieren. Een

vervolgonderzoek zou meer gegevens kunnen opleveren aangezien de kwaliteit van het botmateriaal zeer goed is.

6 Conclusies

S.J. Tuinstra

Ondanks de kleine omvang van de opgraving leveren de resultaten toch een goed beeld van de situatie ter plekke. De vragen uit het PvE kunnen voor een groot gedeelte beantwoord worden.

- Zijn er aanwijzingen dat de door Bogaers gevonden steenbouw zich uitstrekt tot dit deel van het terrein, en zo ja, kan er een uitspraak worden gedaan over de datering van dit gebouw?
- Heeft er in de periode voorafgaande aan de steenbouw en in de periode daarna bewoning op het terrein plaatsgevonden, en zo ja valt er iets te zeggen over de aard en datering van deze bewoningsfasen: (dis)continuïteit? stratigrafie?
- Wat is de conserveringstoestand van de vindplaats (grondsporen en vondsten van (an)organisch materiaal)?

De door Bogears al gevonden steenbouw strekt zich in ieder geval tot deze locatie uit. Het vergelijk van het vondstmateriaal levert wel een iets ander beeld voor de nieuwe opgraving. Hierbij moet er rekening mee worden gehouden dat tijdens de opgraving van 1959 het vondstmateriaal waarschijnlijk selectief is verzameld, en de verhoudingen tussen de diverse vondstcategorieën scheefgetrokken zijn. Maar zelfs dan is tijdens de opgraving van Bogaers opvallend veel luxe importwaar gevonden. Daarbij zijn er sporen van een fresco aangetroffen. De aangetroffen bouwmaterialen zijn in beide opgravingen hetzelfde, en bestaan uit *grauacke*, *imbricex* en *tegulae*.

Het is goed mogelijk dat de nu opgegraven steenbouw een andere ruimte is dan die door Bogaers is gevonden. Dit kan een ander vertrek van hetzelfde gebouw zijn of een apart bijgebouw, maar wel op dezelfde manier opgetrokken als het eerder gevonden gebouw. Waarschijnlijk behoorde de nu gevonden ruimte niet tot het representatieve gedeelte van het gebouw. In ieder geval kwam hier zelden iemand die toegang had tot het luxe servies van import aardewerk. Dat de door Bogaers gevonden sporen en de nu gevonden resten tot een Romeins villa complex behoren mag zeer waarschijnlijk worden geacht. De houten voorloper die door Bogaers wordt vermoed is mogelijk ook in dit onderzoek aangetroffen in de vorm van een aantal paalgoten. Deze voorloper lijkt hierbij echter verder terug te gaan dan eerst werd aangenomen. Een groot deel van het in vlak 2 gevonden materiaal blijkt uit de Midden – Late IJzertijd te dateren. Eén van de gevonden paalgoten en de afvalkuil is op basis van het aardewerk ook in deze periode te dateren. Nader bestudering van het aardewerk uit de opgraving van 1959 bevestigt dit beeld. Ondanks de nadruk op Romeins importaardewerk is ook een component inheems Romeins aardewerk geborgen. Hieronder bleken zich ook Late IJzertijd scherven

te bevinden.

Inheems-Romeins materiaal, dat wat betreft datering direct aansluit op het Late IJzertijd materiaal, werd gevonden in vlak 1 en bij de aanleg van vlak 2. Dit materiaal bevindt zich over het algemeen hoger in de stratigrafie. Het profiel levert ook een beeld van een IJzertijdbewoninglaag direct op het zand, die overgaat in de Romeinse vindplaats, zonder een abrupte overgang. Dit roept het vermoeden op van continue bewoning van deze vindplaats sinds in ieder geval de Late IJzertijd. Deze inheemse nederzetting is blijven voortbestaan onder de Romeinse heerschappij en is ergens in de 2e eeuw n. Chr. in zoverre geromaniseerd dat de toenmalige bewoners het nodig vonden een gebouw in Romeinse stijl op te trekken. De hiertoe gebouwde fundamenten zijn in de Romeinse vondstlaag ingegraven, waaruit duidelijk blijkt dat de Romeinse bewoning al enige tijd bestond voordat men overging tot steenbouw. De conclusie van Bogaers dat de stenen fase van het villa complex te dateren is in de 2e–3e eeuw lijkt ook op basis van de huidige vondsten aanneemelijk. Ook het villacomplex in Houten aan de Burgemeester Wallageweg wordt in deze periode van steen gebouwd. Alhoewel de opgraving beperkt van omvang was, doet het gevonden materiaal en de aangetroffen funderingen ook sterk denken aan het villacomplex te Houten. Wat de relatie tussen deze twee is, is op basis van de huidige stand van zaken niet te zeggen. Mogelijk was de nu onderzochte site een satelliet van de villa in Houten, zoals ook gepostuleerd voor diverse andere Inheems-romeinse sites in de omgeving (Vos & Van der Velde 2001). De ogenschijnlijke welvaart van de bewoners en de luxe afwerking van het stenen gebouw op de huidige site laat ook de mogelijkheid toe dat het hier om een tweede, onafhankelijk villacomplex gaat.

Tijdens deze opgraving werd geen vroegmiddeleeuws materiaal aangetroffen, maar op basis van het vondstmateriaal de opgraving uit 1959 van Bogaers mag worden geconcludeerd dat de site in de Vroege Middeleeuwen in gebruik was. Of er sprake is van continuïteit van de bewoning kan op basis van de huidige resultaten niet onomstotelijk bewezen worden, maar lijkt waarschijnlijk.

De conserveringsgraad van de site is goed te noemen, zowel waar het gaat om sporen, als om anorganisch en organisch materiaal. Bij verdere ingrepen in het terrein zal zeker het nodige aan sporen en vondsten tevoorschijn komen. Al met al is hier sprake van een zeer interessante locatie, die het predikaat Archeologisch Monument zeker verdient.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Assen.
- Bogaers, J.E., 1959. Houten. *Bulletin & Nieuws-bulletin van de Nederlandse Oudheidkundige Bond: zesde serie* 12, p. 84.
- Brunsting, H., 1937. *Het grafveld onder Hees bij Nijmegen: een bijdrage tot de kennis van Ulpia Noviomagus*. Universiteit van Amsterdam (diss.).
- Dockum, S.G. van & W.A.M. Hessing, 1994. Houten-Dorp en Houten-Doornkade. In: W.A. van Es & W.A.M. Hessing (red.), *Romeinen, Friezen en Franken in het hart van Nederland, van Traiectum tot Dorestad 50 v.C.–900 n.C.* Utrecht/Amersfoort, pp. 219–225.
- Ritterling, E., 1913. *Das frühromische Lager bei Hofheim im Taunus*. Nassau (Annalen des Vereins für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung 40).
- Stuart, P.J.J., 1963. *Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen*. Katholieke Universiteit Nijmegen (diss.).
- Stuart, P., 1986. *Provincie van een imperium. Romeinse oudheden uit Nederland in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden*. Leiden.
- Vos, W.K., 2000. *Houten-Zuid, terrein 8a*. Bunschoten (ADC-rapport 30).
- Vos, W.K. & H.M. van der Velde, 2001. Archeologie in de gemeente Houten. *ADC-Info* 3e kwartaal 2001, pp. 4–24.
- Waterbolk, H.T., 1962. Hauptzüge der eisenzeitlichen Besiedlung der nördlichen Niederlande. *Offa* 19, pp. 9–46.

Bijlage 1 Aardewerk uit de huidige opgraving

vnr	put	vlak	spoor	aard	N	gram	mai	N r	N b	onb	ruw	glad	kook	brand	datering	herkomst	bijzonderheden
1	1	1	1	laag	49	697,3	6	5	1	18	11	9	–	1	ROM	inheems	o.a. rand met vingeropdrukken
1	1	1	1	–	–	–	–	1	–	–	–	1	–	–	ROM	import	geverfde waar klein vaatwerk, bruine engobe op wit baksel, wanddikte 3,4 mm
2	1	1	1	laag	6	74,4	2	–	–	4	1	–	–	–	ROM	inheems	wandscherf met kamstreek in verschillende richtingen
2	1	1	1	–	–	–	–	1	–	–	–	1	–	–	ROM	import	gladwandig, klein vaatwerk, wanddikte 4,7 mm
3	1	1	1	laag	165	2640,2	16	14	2	63	36	43	–	7	IJZ- ROM	inheems	2 randen met vingertopdrukken, 1 wand met del, 1 versinterd fragment
3	1	1	1	–	–	–	–	1	2	–	–	7	–	–	ROM	import	2 vlakke bodems blauwgrijze Belgische waar, 1 rand mogelijk dolium en 4 wandscherfjes gladwandig, ook 1 NT porcelein en 1 NT wandtegelfragment
4	1	1	1	laag	97	1507,0	5	4	2	58	15	18	1	2	ROM	inheems	1 wand met kamstreek, besmeten groot vaatwerk, ook 4 NT roodbakkend loodglazuur
4	1	1	1	–	–	–	–	1	2	–	–	2	–	–	ROM	import	wandfragmentje terra nigra met radstempellijntje, wanddikte 3,7 mm, 1 ruwwandig, wanddikte 5,7 mm
5	1	1	1	laag	20	429,6	3	3	1	8	4	7	–	1	ROM	inheems	rand groot vaatwerk met vingertopdrukken, wand met groeflijnen, vlakke bodem 1 versinterde scherf, ook 1 NT baksteenfragment
6	1	1	1	laag	13	616,1	2	1	2	2	5	6	–	–	ROM	inheems	vlakke bodem, diam. 9 cm, bodem op standing, diam. 6 cm, mogelijk afkomstig van wijde kom of schaal

vnr	put	vlak	spoor	aard	N	gram	mai	N r	N b	onb	ruw	glad	kook	brand	datering	herkomst	bijzonderheden
7	1	2	10	laag	34	623,6	4	4	3	19	3	9	1	-	IJZ	inheems	1 vlakke bodem, diam. 6 cm, 2 bodemaanzetten waarvan 1 geperforeerd (zeef/vergiet) en 1 met kookresten, 1 wand met reparatiegat, 1 wand met vlakdekkend vingertopindrukken
8	1	2	10	laag	68	1180,3	8	8	6	40	11	17	-	-	IJZ	inheems	fragmenten van vlakke bodems, groot vaatwerk en lange, gepolijste halsscherven
9	1	2	10	laag	18	367,1	2	-	-	8	6	4	-	1	IJZ	inheems	1 wand met twee korte groeflijntjes
10	1	2	10	laag	12	302,6	3	2	-	5	4	3	-	-	IJZ- ROM	inheems	1 korte rand/hals en flauw profiel, 1 naar buiten verdikte rand
11	1	1	3	fundament	1	27,4	1	-	1	-	-	1	-	-	ROM	import	buikbodem terra rubra, lichtgeel-oranjebaksel, binnenzijde geverfd met rode engobe, diam. bodem 10 cm, bodemdikte 5,3 mm, wanddikte 5,0 mm, vorm ws. schaal
12	1	2	4	paalkuil	2	22,9	2	-	-	-	1	1	-	-	IJZ	inheems	o.a. gepolijste vrij scherpe schouderknik
18	1	2	3	fundament	1	39,2	1	-	1	1	-	-	-	1	IJZ- ROM	inheems	vlakke bodem
19	1	2	9	kuil	3	18,3	1	-	-	1	-	2	-	-	IJZ- ROM	inheems	
totaal					489	8546	56	45	23	227	97	131	2	13			

Bijlage 2 Aardewerk uit de opgraving van 1959

put	vlak	vnr	vnr. context	N	gram	datering	inhoud
39A	144.70/445.90	1959/3-1	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	5	189,0	ROM	terra sigillata, 1 halve kom Dr. 27, 1 rand, 2 verschillende bodemfragmenten en 1 bodemaanzet
39A	144.70/445.90	1959/3-2	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	4	46,7	ROM	terra nigra, 1 rand, 1 bodemaanzet en 2 wanden met radstempel
39A	144.70/445.90	1959/3-3	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	13	839,4	ROM	terra nigra-achtig, 3 verschillende vlakke bodems, 9 randen van 8 verschillende potten mv/gv
39A	144.70/445.90	1959/3-4	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	14	206,1	ROM	gevernist, zwart op wit, 2 verschillende vlakke bodems en 4 wanden met zand bestrooid, 2 vlakke bodems, 2 verschillende randen, 3 wanden met radstempel
39A	144.70/445.90	1959/3-5	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	7	1188,2	ROM	Romeins dikwandig, 1 rand amfoor, 1 rand en 4 wanden dolium, 1 rand wrijfschaal met verticale rand en schenkruit
39A	144.70/445.90	1959/3-6	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	9	377,5	ROM	Romeins ruwwandig, 1 deksel en 7 randfragmenten
39A	144.70/445.90	1959/3-7	1 put 1, tussen maaiveld en 1e vlak	4	135,4	ROM	2 handgevormde randscherven waarvan 1 met vingertopindrukken bovenop de rand en 2 wanden, chamotte gemagerd
39A	144.70/445.90	1959/3-9	2 binnen de bestaande fundering	7	393,3	ROM	inheems handgevormd, 4 besmeten en 3 min of meer glad, chamotte gemagerd
39A	144.70/445.90	1959/3-10	4 put 1, tussen vlak 1 en vlak 2	1	74,8	ROM	terra nigra, 1 deksel met knop, vrijwel gaaf
39A	144.70/445.90	1959/3-12, 13, 14, 15	6 put 1, uitspitten vlak 2	4	200,6	ROM	1 bodem terra sigillata onversierd Dr. 27, 1 wand terra nigra, 1 wand gladwandig, 1 wand ruwwandig
39A	144.70/445.90	1959/3-16	7 put 1, uit profiel W-O	2	49,3	ROM	1 wand en 1 bodemaanzet handgevormd, chamotte gemagerd, iets glad wandoppervlak
39A	144.70/445.90	1959/3-17, 18, 19	8 boven waterput	3	45,4	ROM	1 rand terra sigilata onversierd, 1 wand terra nigra, 1 hals
39A	144.70/445.90	1959/3-20	8 boven waterput	10	435,7	ROM	gevernist zwart op wit met radstempel handgevormde wandscherven, steengruis en chamotte gemagerd, deels besmeten
39A	144.70/445.90	1959/3-21	8 boven waterput	2	91,4	VME	Merovingisch ruwwandig, 1 wand met radstempel (karolingisch?), 1 rand met groefversiering, vgl. O. Stamm, 1962, Altstadt Frankfurt, groep 9, tafel 24-9
39A	144.70/445.90	1959/3-23	9 in waterput	5	74,9	VME	karolingisch: gedraaid geel, 1 rand en 4 wanden waaronder 1 met radstempel
39A	144.70/445.90	1959/3-24	9 in waterput	1	84,2	VME	karolingisch handgevormd, rand type H1b/c, grof gemagerd met grind
39A	144.70/445.90	1595/3-37	– losse vondsten	10	300,2	ROM	inheems handgevormd, 1 schouder Ahrenmuster, 1 schouder met (een zone) vingertopindrukken, 3 verschillende wanden met kamstreek, 1 wand met brede verticale wijdgestelde groeflijenen en 1 wand streperig geglad
39A	144.70/445.90	1959/3-28	– losse vondsten	4	208,8	ROM	terra sigillata, 1 bodem Dr. 37 met versiering, 1 rand Dr. 33, 1 bodem met standvoet, 1 vlakke bodem

put	vlak	vnr	vnr.	context	N	gram	datering	inhoud
39A	144.70/445.90	1959/3-29	–	losse vondsten	16	395,5	ROM	terra nigra, 6 randen van 2 verschillende potten, 3 vlakke bodems
39A	144.70/445.90	1959/3-30	–	losse vondsten	24	1802,3	ROM	terra nigra, 15 randen, 4 vlakke bodems, tamelijk gv
39A	144.70/445.90	1959/3-31	–	losse vondsten	35	473,8	ROM	Romeins gevernist, 5 randen en 1 wand oranjebruin op wit, 1 hals zwart op oranje baksel en 4 randen en 24 wanden zwart op wit, 4 fragmenten met radstempel en 18 zandbestrooid
39A	144.70/445.90	1959/3-32	–	losse vondsten	6	103,2	ROM	Romeins gladwandig, 1 bodem en 5 onversierde wanden
39A	144.70/445.90	1959/3-33	–	losse vondsten	2	486,1	ROM	Romeins dikwandig, 2 randen wrijfschaal met verticale rand waarvan 1 met schenktuit
39A	144.70/445.90	1959/3-34	–	losse vondsten	26	1035,0	ROM	Romeins ruwwandig, 5 verschillende bodems, 7 verschillende randen en 1 dekselfragment
39A	144.70/445.90	1959/3-35	–	losse vondsten	2	49,9	ROM	inheems handgevormd, 2 randen korte uitstaande hals en vrij sterke schouderkromming, gepolijst, reducerend gebakken, chamotte gemagerd
39A	144.70/445.90	1959/3-36	–	losse vondsten	11	657,9	ROM	inheems handgevormd, 1 hals en 10 bodemfragmenten, chamotte en 1 steengruis gemagerd, mogelijk ook component Late IJzertijd
39A	144.70/445.90	1959/3-38	–	losse vondsten	134	5357,3	ROM	ws ook component Late IJzertijd, onversierde wandscherven, 10 gepolijst, 73 glad tot lichtruw en 51 besmeten, veel gv, meest chamotte gemagerd, 3 verbrand en 1 met aankeksel
39A	144.70/445.90	1959/3-39	–	losse vondsten	2	98,6	VME	merovingisch, 1 rand met radstempel op rand en wand, oranje baksel, 1 wand met radstempel, lichtgrijs
39A	144.70/445.90	1959/3-40	–	losse vondsten	1	254,9	REC	beschilderde bloempot met opschrift ALPH[EN] A[AN DE] RIJN, 19-eeuws